

ԷԼՊԸՐՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԵՋ ԱՏԵՂՈՒԱԾ ՑՃԱԿԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» — Մարտի 11-ն է վեր ելե՛լ-չորս գրաքննիչ ստացած նմա՛ն նա ճորգիի ձայններնայ քաղաքների կարգադրի կայ գաղա-րին ազգային - եկեղեցական կենտրոնի շուրջ արտահանված ազգային մը մասին, որուն էտրեան չնն՛մ ազգր անդրադառնալ առ այժմ, այն յայտով որ շահագրգռողները (գր-խառնրոքեանք գեր - Քարգամ Մարք - Մանուկեա՛ն) կը սրախին եւ ընթացք կու տան կենտրոնակ համայնքին մաս կազմող բոլոր հաստիքներէ ծխականներուն միախառնոր արդեանքին — Քոչուր՝ որ կարգադրի հայտը ըլնը, զինք բազկացնող բոլոր սարքերու համարակն գործակցութեանք քեւ ու թիկունք կանգնի իս կենտրոնական. կրթական ու համայնական կեանքի պահպաններուն:

Մեզի հասցում գրաքննիչներուն մէջ նկարագրութեան վերլուծումի, պարզաբանումի եւ որչ՛ք հեռանալքններուն նկար կը կազմեն կէմա՛ծնայ Քեմահան իշխանութեան եւ վարչարարական կամակար ընթացքը, առաջնորդ Քարգամ աբ.ի պլաններ-ժակն եւ լրէժինները կան «կարգադրութիւնները», Մարտ 14ի համայնական խազող ցայր կոմիտեան կաններու ստացնող պարագային ապեւ եւ կտարակն հայտը թողոքն ու պահանջները:

Նիւ Եւրօֆի մեր յարգելի բարեկամներէն պ. Հայկ Կոնստան, ընդարձակ գրութեանք մը եւ ստոր կայանակն տունայինքու կիման ըր-րայ կը ներկայացնէ ցաւալի պատկեր, կը վերածէ «գրառք մը քուրի մէջ տեղծուած փորձերի» թը-ուստական ընդդէմ եւ խոհական ընթացք կ'ակնկալէ գեր. Քորգամ արգադրի կայազարկութեան տակ գտնուող կէմա՛ծական ազգ. մար-միններէն:

Երկրորդ ու հոյնման ուշագրաւ գրութիւն մը ունի գաղաքի յարգելի ազգայիններէն եւ կոմիտեական ազգային իշխանութեան շրջանակներուն յայտնի ղեկավարն է. Նուարտ Տոնճան, «ԱՐՑՈՒՆԻՔԻ ԷԼՊԸՐՈՆԻ ՀԱՄԱՐ» խորագրին տակ:

Եւ վերջապէս մեզի դրկուած է կրպորանի «Սուրբ Մարիամ» (Աստուածածին) եկեղեցւոյ ծխականներուն եւ Մտտա 14ի ցոյզին մասնակից ազգայիններուն կողմէ կրպորանում գեկուց մը, որով անոնք կը պատգեն ստեղծուած ցաւալի կացութեան պատճառները եւ կը պահանջեն արգադր արգադրութիւնը մնալար կարգադրութեանց:

Բոլոր այս դէպքերուն մասին՝ 14 Մարտ 1976ի ցոյցերու նախօրեակին ստարկապակուն եւ մանրամասն քորակցութիւն մը կրատարութեան է նաեւ «ԷԼՊԸՐՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՒՆ» թերթը, որ կ'անդրադառնայ ի միջի սյուղ, արժ. վերլուծութիւն:

Գաղաքներէլ պաշտօնագրկուով մանրամասնութեանց:

Քիտի բարակամակ հաստատելով որ կը գտնուի զէմ յանդիման Հայ. եկեղեցւոյ օրինակ գլխավորի կազմակերպութեան անհիմնապահկան ու ծաղաւրդագրեանակն սկզբունքներու հետ անհարա «կարգադրութիւններ», — մեկտեղական անհամընդունալքութեան մը՝ որ կրնայ իր քաղաքական անդրադարձութեանք արեւելքի քաղաքական վիճակաբան է. տն ուրիւններուն: Եւ որպէսզի հաճութիւնը ընդհանուր գրառար մը ունենայ գաղաքի կեանքը խոսող անգրադարձութեան մասին. տարեւ կենտրոնակի կու տամք քաղաքականութիւնը մեզի դրկուած անդրադարձ հողատար գրութեան ու պ. Նուարտ Տոնճանի գրութեան կարգ մը պարբերութեանց:

ՀԱՂԱՐԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Նախ քան 1972 թուականը՝ սահմանափակ գործունէութիւն միայն ունէջած է կարգադրութիւնը Մ. Մարիամ եկեղեցւոյ շուրջ խմբակը Տարաթիւնը. սակայն 1972ի Սեպտեմբերին սկսեալ գաղաքը խմբակայտ ու կենտրոնակ աշխատակի լուծուած է, երբ եկեղեցւոյ Տոնճան նշանակուած է արք. Տ. Վրթմանէ րճնդ. Կոչուրճան: Տարբեր քաղաքական համոզումներու եւ սարքեր քաղաքական կուտակներէն ծառայող ծխականներու ներկայեան եւ համարակն գործակցութեանք՝ կարելի էր զործէ կամբոյ Տոնճանը նոյն կրպիքն, — եկեղեցիի հովիտիւն տակ:

«1972-1974 թվականացած է համայնական կենտրոնակութիւնը եւ նորանոր յատկացիւններէն արձանագրուած են, բարեկործակութեան Հայ Մտկայեցողութիւնը Միութիւնը նոր ստուգութիւն ընթաց են համայնքին, շրջանի պատանի եւ երիտասարդ սերունդը խմբուած է եկեղեցիին շուրջ՝ արք. Տ. Տօր եւ որ եկեղեցւոյ առաջնորդութեանք ու քաջալիւններով:

«Գործութիւն մշակութային եւ ընկերային կեանքին ծաղկումով, շեղարուած են հետաքրքրութիւնները մեր ազգային ժողովրդական ճանդէկը եւ Մ. Մարիամ եկեղեցւոյ համարտեսան հաստակաւորութեանը հասած է 270 քեանիկի:

«1974ի կէսին, իրականութիւնը պարծած է սարկներու կրպր եւ Մ. Մարիամ եկեղեցիին կից մարմին ուսած է Մեծարդեան հովիտական վարժարանը, 40 աշակերտներով: Մտկայեցողութեանքում ուղեղով կարգ մը մարդոց համար գրքերը վերածուած է շատով «քաղաքական մարդկանց» յատակ ստանդակի մը»:

«Մեր տարբեր իրենց պատակովը գործունէութեան համար տարախանտ են այն պատրաստիւն՝ թէ...

«գրքերը կրած է քայ գտն մը, անհարձուի տարբեր կարգադրութեան համարտեսան կեանքն ներս ընթելու»: Արգադրեւ, 1974ի մարտին օրերուն ալ կարգի վերականգնութեան եւ անհարտեսանի վերականգնութեան, երբ լոյկը գործուն սահման կարգադրութեանք. «Վաշակացականներ կը միտին մե՛տ անմի կեկեղեցին», «Տէր Հայրը եկեղեցին կը ծախէ՛ Պաշակացականներուն»...

«Քչում ու հոյիներ, որանք տակաւին 1975ական թուականներու մէջ կ'ապրեն կարծես:

«1975ի սեփր, համայնական ընտրութեանց մէջ, այս կարգի... բարտոսի տարածող տարածութիւններ եւ գրքարտութիւններ տուն իրենց տեսարարները. երկտատար ու յատկապէս տարբեր կեկեղեցւոյ վարտութեանը գործունէան ու թէ կ'ապրանք արեւելքի հոտանքին մասնակից անմիկ սարքեր անհարձուի մարտը կ'ապրանք ի վերջոյ կ'ապրանք «մարտարարմութիւն» միտաներուն, սակայն շատ ուշ էր դժբախտարար կործանողար ընթացքն առաջին տանիւն համար:

«Քնարութիւնը վաշակացուած էր արդէն Առաջնորդարանին կողմէ եւ վրէժխնարական շարժըրը հեղաշեղ պատճառ գարծան որ հայկական կարծաբանը կարգի գործիչ, հայրամակը շարունակուի համայնքի նոր անդամներուն դէմ, հաստատեցնական հետապնդում սկսի բոլոր անանց դէմ՝ որոնք ծխական հաստակաւորեան մաս կազմելու համար դիմում կը կտարներ, համայնքի երկտատարը տարրը հետո պահուի մեկ կարգ գործունէութիւն:

«Համայնքի մէջ հատուածը (խոսքը Պաշակացական եւ Պաշակացական համարտեսանի տարբերութեան մասին է, «Հ») բարտոսի անտեսուած էր եւ իր գործակցութեանք կը մերժուէր արդարութիւն:

«Վարկաբեկիչ արտայայտութիւններ, անհաստակ թէ հաւաքական անարդանքներ կը շարունակուէին անմիկը...»

«Քնար այս եւելութեանց հետեւնէր կ'առաջնայ որ առաջը տարտը ժամանակաւորութիւն հետանայ եկեղեցական կեանքի մասնակցութեան: Իսկ եկեղեցւոյ հովիտը պարծաութիւնը բարձրանքներ, գրքարտութեանք եւ վարկաբեկիչ վերականգնութեանք, ի զուար պատակով քեկտեսնակալի վերականգնութեանք մը Մտաքնարարանին եւ Քեմահան խորհուրդին կողմէ:

«Պարտախտարար, Աղբ. Վարջութիւնը տանին գործի շանցու. իսկ երբ անցա՛ւ շա՛տ ուշ էր արդէն եւ... պատճառակաւորութեանց ձգուած, հակասական, սնմնական, անուղիղ:

«1974ի Նոյեմբերին ի վեր Առաջնորդը տեղեկ էր թէ որանք էին

խոհական «խառնակիչները»: Քեմահան խորհուրդը եւ 1975ի Մայիս-Յունիսի տեղեկ էր թէ որանք էին խոհական խառնակիչները: Սակայն անանք, բոլորն ալ, անտեսելին արգադր կարգադրութիւններու կարեւորութիւնը, նկատի չունեցան 150 անգամներու ստարապրութեանք իրենց գրկուած քաղաքակրթութիւնը ու իրենց արանքները, հարկապէսին կեկեղեցւոյ հովիտը՝ հրատարակու, եւ հետապնդելին Միտանի Պարտարարը 1975 Պեկտեմբերին, որպէսզի գործի ընթին «խառնակիչները» 1976ի Յունուարին...»

Արգ, մենք, Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ ծխական համայնքի անդամները, կը ինդունք Քեմահան Պարտարարը եւ Առաջնորդը:

1 — Վերահաստատել արք. Վրթմանէ րճնդ. Գորակեանը իր նախկին պաշտօնին մէջ,

2 — Հրապարակային հաստատումով մը ճշգրի թէ Քեմահան Պարտարար չի վարտացներ եւ չի բարանելը համայնական կեանքը խաղալու գրտարտութեանք իր գործըրուող միջոցներն ու կարգադրանքը,

3 — Մտտարար ապագայի մէջ ձեռնարկել նոր քնարութեանք՝ այս համայնքին մաս կազմող բոլոր տարբերուն մասնակցութեանք, իր եկեղեցւոյն գրկապարտութիւնը քնարութեան իրատեսքով, — ներառեալ՝ Քոր հովիտը»:

Պ. Նուարտ Տոնճան, «ԱՐՑՈՒՆԻՔԻ ԷԼՊԸՐՈՆԻ ՀԱՄԱՐ» խորագրուած էր գրութեան մէջ կ'որդայ կորուստը այն հաշտ, ներդաշնակ եւ կենտրոնակ կեանքին, որ կարգադրութեանք էր անմիկը վերանորոգութեանք ու կ'ապրանք քեկեղեցւոյ վարտարարութեանք եւ կ'արդէ...»

«Արտատեսանութիւններ, տակալութիւն, վրէժխնարական գրքարտութեանք տեղ պատն սերտերուն եւ միտներուն մէջ ծխականներուն: Հին վերջերն ու ցաւեր, աննորոգութեանք ու վախ՝ կ'առաջնայ սերտը, հաստակաւորութեան եւ երգարտութեան տեղը. եւ անմիկարտութիւնը կտարակալ կ'առաջնայ կրեանի միտանի գաղաքներէն մէջ: Երգարտի կեկեղեցւոյ ժողովորդը զո՛ւս պարծաւ, պրկուցու. իր իսկ կատարող եկեղեցիի հովիտին միտնարտութեանք: Մորթութիւնը մը եւ համայնք մը՝ որ կեկեղեցին դեմ պարծած է միտ տարակարծիք կամ պայքարող հաստածներու միջեւ կրտարտակ մը վերածուած տեսնելու մտանդէն, անհաստական տեղը շահերու, իշխանութեանք ու վառքը հետամտութիւններէն:

«Արջունը կայ մեր աչքերուն մէջ, ի տես կեկեղեցւոյ դեկալարութեան կուտած կործ մը դէմըրու բարտարան եւ հոյեկան անդամքն: Արտանք, իրենց նախորդներու համաքն (Շար. էջ 4, դիւնակ 5)